

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลบางแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

ตำบลบางแก้ว เป็นตำบลหนึ่งในอำเภอเมือง ประกอบด้วยหมู่บ้าน 10 หมู่บ้านคือ หมู่ 1 บ้านบางระจัน หมู่ 2 บ้านบางแก้ว หมู่ 3 บ้านคลองกลาง หมู่ 4 บ้านลัดกะปิ หมู่ 5 บ้านบางบ่อ หมู่ 6 บ้านโรงกุง หมู่ 7 บ้านโรงพิน หมู่ 8 บ้านปากมาบ หมู่ 9 บ้านชายทะเล หมู่ 10 บ้านบางบ่อล่าง มีจำนวนประชากรรวม 7,898 คน 2,239 หลังคาเรือน ประกอบอาชีพทำนาเกลือ ประมงชายฝั่ง และเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเป็นหลัก ควบคู่กับการรับจ้างและค้าขายเป็นอาชีพเสริม พื้นที่ติดเขตเทศบาลเมือง มีสภาพเป็นชุมชนเมืองมากกว่าชนบทในหลายหมู่บ้าน เป็นที่ราบลุ่มติดชายฝั่งอ่าวไทย น้ำทะเลท่วมทำให้สภาพพื้นที่เป็นดินเค็ม

**ฐานทรัพยากรและธุรกิจชุมชน
รูปแบบสัจจะสะสมทรัพย์**

- ก่อตั้ง ปี 2547
- สมาชิก 425 ราย
- เงินออม 673,010 บาท
- เงินสวัสดิการ 143,428 บาท

จากสภาพพื้นที่ที่เคยมีป่าชายเลนและทรัพยากรสัตว์น้ำอุดมสมบูรณ์ เมื่อมีการปรับเปลี่ยนพื้นที่เพื่อทำนาเกลือ ขาดการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งอย่างจริงจัง จึงเกิดปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเล และทรัพยากรสัตว์น้ำลดจำนวนลง ในช่วงปี 2544 ชาวบ้านได้รวมตัวกันแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยการขอรับงบประมาณสนับสนุนการจัดทำแนวปะการังเทียมในพื้นที่ชายฝั่งจากสำนักงานกองทุนเพื่อสังคม (SIF) ในปี 2546 ได้ดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นร่วมกับสกว. สำนักงานภาค ในโครงการศึกษาคุณสมบัติและการใช้ประโยชน์จากซีเมนต์นาเกลือ ตำบลบางแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลและลดผลกระทบจากปัญหาการจัดการซีเมนต์นาเกลือในอดีต จากผลการวิจัยสามารถนำเอาซีเมนต์นาเกลือผลิตเป็นปุ๋ยจำหน่ายเป็นรายได้เสริมในชุมชน

ปี 2547 แกนนำชุมชนตำบลบางแก้วได้เข้าร่วมการศึกษาดูงานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตครอบครัวใน ของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต ณ วัดไผ่ล้อม อำเภอเมือง จังหวัดตราด และจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์บ้านโรงกุง มีคณะกรรมการ 14 คน บริหารจัดการดูแลสมาชิกปัจจุบันมีสมาชิก จำนวน 425 ราย เงินออม 673,010 บาท เงินกู้ 785,640 บาท เงินจัดสวัสดิการ 143,428 บาท แบ่งเป็น เจ็บป่วย นอนโรงพยาบาล 40บาท / คิน จำนวน 15 คิน เสียชีวิต 400 บาท ควบคู่กับการจัดทำกองทุนข้าวสาร เพื่อให้ชาวบ้านได้บริโภคข้าวสารคุณภาพดี ราคาถูก ปัจจุบันมีสมาชิก จำนวน 89 ครั้วเรือน ความต้องการข้าวสาร 2,500 กิโลกรัม / เดือน หากสมาชิกเสียชีวิต จะได้รับข้าวสาร 50 กิโลกรัม เจ็บป่วย ได้รับเงิน 30 บาท / คิน /จำนวนไม่เกิน 10 คิน/ปี รับขวัญเด็กแรกเกิด ได้รับข้าวสาร 15 กิโลกรัม(1 ถัง)

ผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

- เกิดแกนนำชุมชนที่มีศักยภาพเพิ่มขึ้น ได้แก่ นางล้อม ฮกเหลี่ยม แกนนำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์และโครงการบ้านมั่นคง ปัจจุบันมีวิธิตัดเช็งสร้างสรรค์ ดำรงชีวิตอย่างพอเพียง ต้องการทำสิ่งที่ดีในช่วงชีวิตที่เหลืออยู่ สามารถเลิกเล่นการพนัน คุณสุรียา หรือประเสริฐ เป็นแกนนำชุมชนที่สามารถมองสภาพปัญหาและวางแผนการดำเนินงานพัฒนาโดยใช้งานวิจัยเข้าไปช่วยขับเคลื่อนกลุ่มได้อย่างเหมาะสม สามารถสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนในการจัดการทรัพยากรและจัดการกองทุนหมู่บ้านอย่างเป็นระบบ เป็นต้น

- ชุมชนสามารถจัดกระบวนการดำเนินงานและวางแผนงานได้อย่างเหมาะสมเชื่อมโยงกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ได้แก่ การขับเคลื่อนงานโครงการบ้านมั่นคงที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลสภาพที่อยู่อาศัย การวางแผนการออม การบริหารจัดการระยะยาว และการจัดเตรียมหาที่ดินสำหรับก่อสร้างบ้าน เป็นต้น แกนนำชุมชนเรียนรู้กระบวนการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างทางได้อย่างต่อเนื่อง

- เกิดกลุ่มองค์กรการเงินภาคประชาชนกระจายทั่วไปในพื้นที่ตำบลบางแก้ว ได้แก่กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์บ้านโรงกุง กลุ่มออมวันละบาท กลุ่มออมเงินในโครงการบ้านมั่นคง เป็นต้น

- ชุมชนสามารถปรับกฎระเบียบที่ใช้ในการดำเนินงานจัดสวัสดิการชุมชนได้ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น มีการนำสิ่งที่ได้เรียนรู้จากพื้นที่อื่นมาปรับใช้กับการจัดสวัสดิการกลุ่ม ได้แก่ การนำกฎระเบียบของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มาช่วยในการแก้ไขปัญหาเรื่องการส่งเงินกู้ของกองทุนหมู่บ้าน เป็นต้น

- เกิดการประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เพื่อช่วยขับเคลื่อนการจัดสวัสดิการกลุ่ม ได้แก่ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) กับโครงการบ้านมั่นคง สำนักงานสหกรณ์จังหวัดสมุทรสงครามกับการขอจัดตั้งสหกรณ์เคหะสถานบ้านมั่นคงโรงกุง สำนักงานธนารักษ์พื้นที่จังหวัดสมุทรสงครามกับการจัดเช่าที่ดินราชพัสดุ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นต้น

ความเชื่อมโยงกับเรื่องอื่น ๆ ในชุมชน

หลังจากเกิดกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์บ้านโรงกุง ตำบลบางแก้ว ได้ขยายผลสู่กลุ่มกองทุนข้าวสารเพื่อช่วยให้ชุมชนได้รับข้าวสารคุณภาพดี ราคาถูก ขณะเดียวกันก็ได้ร่วมกันออมเงินสำหรับใช้หมุนเวียนและจัดสวัสดิการภายในชุมชน แต่ก็ยังพบว่า ชาวบ้านยังมีคุณภาพชีวิตที่ไม่สมดุลและขาดความมั่นคงในด้านต่างๆ ชุมชน เช่น ม.6 บ้านโรงกุง ตำบลบางแก้ว ซึ่งมีประชากร 268 ครอบครัว 1,049 คน ชาวบ้านบางส่วนยังมีฐานะยากจน ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป เก็บของเก่าขาย ค้าขายเล็กๆ น้อยๆ สภาพที่อยู่อาศัยของชุมชน มี 48 ครัวเรือน มีทั้งการปลูกบ้านบุกรุกที่คลองชลประทาน จำนวน 16 ครัวเรือน ปลูกบ้านบุกรุกที่สาธารณะ จำนวน 17 ครัวเรือน ปลูกบ้านบนที่ดินของเอกชน จำนวน 6 ครัวเรือน และเช่าบ้านอยู่อาศัย จำนวน 9 ครัวเรือน ในช่วงปี 2548 ชาวบ้านเริ่มมีความคิดเห็นร่วมกันว่าสภาพที่อยู่อาศัย

ของตนเองไม่มั่นคง มีกระแสข่าวว่าจะถูกไล่ที่ที่ดินบุกรุกอยู่เสมอ จึงได้แสวงหาแนวทางที่จะมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคงและรวมตัวกันขอรับความรู้ / คำแนะนำถึงกระบวนการหลักการของโครงการบ้านมั่นคงจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.)

ชุมชนได้มีการเตรียมความพร้อมร่วมกัน เริ่มจากการออมเงินเพื่อสร้างบ้านมั่นคงจำนวน 48 ราย ตั้งแต่เดือนมีนาคม 2549 โดยออมคนละประมาณ 300 บาท / เดือน ปัจจุบันมียอดเงินออมรวม 108,000 บาท เพื่อจัดหาซื้อที่ดินสำหรับสร้างบ้านมั่นคง แต่ในเบื้องต้นที่ดินมีราคาแพงเกินความสามารถของชุมชนที่จะซื้อได้และต้องถมเป็นจำนวนมาก หากดำเนินการอาจทำให้งบประมาณค่าสาธารณูปโภคที่ได้รับการสนับสนุนจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(พอช.) ไม่เพียงพอ จึงเปลี่ยนแนวความคิดที่จะมีกรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นที่ดินเช่าที่มั่นคงเป็นการเช่าที่ดินของรัฐในที่ดินราชพัสดุพื้นที่ 2 ไร่เศษ ซึ่งสำนักงานธนารักษ์พื้นที่จังหวัดสมุทรสงครามดูแลอยู่และอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 6 ใกล้ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลบางแก้วเป็นที่เหมาะสมพอเพียงแก่สภาพและความสามารถ จึงได้ติดต่อประสานงานหน่วยราชการต่างๆ เพื่อขออนุญาตเช่าเป็นที่สร้างบ้านมั่นคง เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการหาซื้อที่ดินเป็นการเช่าที่ดิน ระยะเวลาดำเนินงานที่ยาวนาน ซึ่งเกิดจากการดำเนินงานของชาวบ้านเอง จึงทำให้ชาวบ้านบางส่วนออกจากโครงการ เนื่องจากมีที่ดินของญาติพี่น้องที่อนุญาตให้ไปปลูกสร้างบ้านได้ บางส่วนมีปัญหาหนี้สิน บางส่วนต้องการมีที่ดินกรรมสิทธิ์จึงหยุดการออมเงิน ปัจจุบันมีชุมชนที่ต้องการมีบ้านของตนเองและออมเงินต่อเนื่องมาโดยตลอด จำนวน 32 ราย

จากการขับเคลื่อนโครงการบ้านมั่นคงของชาวบ้านกลุ่มเล็กๆ ที่ต้องการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จึงนำสู่การจัดตั้งสหกรณ์เคหะสถานบ้านมั่นคงโรงกุ่ม เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมสร้างความมั่นคงให้สามารถที่จะผ่อนชำระเงินกู้ยืมการสร้างบ้านและความเชื่อมั่นของชุมชนในระยะยาว โดยแกนนำชุมชนได้ติดต่อสำนักงานสหกรณ์จังหวัดสมุทรสงครามเพื่อขอจัดตั้งสหกรณ์เคหะสถานบ้านมั่นคงโรงกุ่ม สำนักงานสหกรณ์จังหวัดสมุทรสงครามได้ตรวจสอบและประเมินแล้วเห็นว่า กลุ่มสามารถดำเนินการบริหารจัดการเงินกู้ยืมจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ได้ นอกจากนี้แกนนำชุมชนยังได้ศึกษาดูงานโครงการบ้านมั่นคงที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และกรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาความเป็นไปได้วิธีการดำเนินการปัญหาอุปสรรค มีการก่อตั้งกองทุนสัจจะและกองทุนวันละบาท โดยกองทุนสัจจะฯ จะเป็นการแก้ไขปัญหาหนี้สินและการขาดแคลนเงินของกลุ่ม ซึ่งจะต้องมีการออมทุกเดือนตามวงเงินที่กำหนดไว้ของแต่ละคน และกองทุนวันละบาทเพื่อเป็นเงินสวัสดิการในหมู่สมาชิก ได้แก่ การเจ็บป่วย การจัดการศพ เป็นต้น

บทเรียน / สภาพปัญหา

กระบวนการดำเนินการจัดสวัสดิการชุมชนตำบลบางแก้ว เกิดจากความเดือดร้อนและสภาพปัญหาในชุมชน ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตพื้นฐานที่ชุมชนควรจะได้รับ จึงได้มีการรวมตัวกันจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ซึ่งดำเนินการโดยชุมชนที่ตระหนักถึง

ความสำคัญของการจัดสวัสดิการเบื้องต้นร่วมกัน พัฒนาสู่การยกระดับการแก้ไขปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัย ซึ่งต้องมีการวางระบบ กลไกการดำเนินงาน การบริหารจัดการร่วมกันของชุมชนและหน่วยงานในระยะยาว แม้ว่าจะมีปัญหาและอุปสรรคเพียงใด ชุมชนตำบลบางแก้วมีความภาคภูมิใจที่สามารถดำเนินงานได้ด้วยตนเอง จากการขับเคลื่อนงานพัฒนาควบคู่กับงานวิจัย การพาแกนนำไปศึกษาดูงานในประเด็นต่างๆ ช่วยจุดประกายวิธีคิดและกระบวนการดำเนินงาน นำสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงสร้างสรรค์

บทเรียนสำคัญจากการดำเนินงาน คือ การสร้างเสริมศักยภาพแกนนำชุมชนอย่างต่อเนื่อง ช่วยให้เกิดการวางแผนการจัดกระบวนการดำเนินงานร่วมกันภายในชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม แกนนำต้องเสียสละและเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ชุมชน ต้องมีใจและความมุ่งมั่นในการทำงาน การจัดสวัสดิการของชุมชนจะยั่งยืนกว่าการจัดตั้งโดยหน่วยงานอื่นๆ เนื่องจากสมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมและมีความเป็นเจ้าของเท่าเทียมกัน รวมทั้งการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล จะช่วยตัดสินใจ วางแผนงาน และบริหารจัดการได้อย่างเหมาะสม

ปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้น คือ ชุมชนขาดความเข้าใจและไม่ทราบถึงความสำคัญ / ประโยชน์จากการจัดสวัสดิการชุมชน บางส่วนจึงไม่ได้มีเข้าร่วมกระบวนการ ดังนั้นต้องมีการวางแผนสร้างความเข้าใจเรื่องดังกล่าวเพิ่มขึ้น ควบคู่กับการดำเนินงานให้เกิดเป็นรูปธรรม ชุมชนสามารถเรียนรู้ได้จริงในพื้นที่ จะช่วยปรับวิธีคิดและสามารถขยายผลการดำเนินงานสู่กลุ่มสวัสดิการในรูปแบบอื่นๆ ที่มีเป้าหมายร่วมกันอย่างแท้จริง นอกจากนี้ต้องมีการหนุนเสริมศักยภาพแกนนำชุมชนอย่างต่อเนื่อง ผ่านการศึกษาดูงานและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับกลุ่มอื่นๆ เพื่อให้เกิดเครือข่ายการจัดสวัสดิการที่เข้มแข็งในพื้นที่ตำบลบางแก้ว

สิ่งที่จะดำเนินการต่อไป

แกนนำชุมชนจะจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กระบวนการจัดสวัสดิการกลุ่มร่วมกับพื้นที่อื่นๆ ได้แก่ ตำบลแพรภทนามแดง ตำบลปลายโพงพาง เป็นต้น เพื่อปรับกฎระเบียบกระบวนการดำเนินงาน และการจัดสวัสดิการอย่างยั่งยืน ควบคู่กับการเก็บรวบรวมข้อมูลสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนผ่านการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เพื่อวางแผนเชื่อมโยงสู่การจัดสวัสดิการภายในชุมชนได้อย่างเหมาะสมต่อไป